

К. М. РАЗУМОВА,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри організації авіаційних перевезень,
Київський авіаційний інститут,
e-mail: krazum@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6385-2823>

Аудиторська діяльність: де ховаються ризики?

У статті здійснено аналіз основних ризиків, притаманних аудиторській діяльності, зокрема у сфері фінансового моніторингу, системі управління якістю та оцінювання ризиків в процесі аудиту, пов'язаних із фінансовою звітністю. Заробивши акцент на фінансовий моніторинг, автор систематизує ризики, які можуть виникати під час прийняття клієнта і завдання: ризики, що пов'язані із географічним розташуванням клієнта або його представників, за типом клієнта, за типом послуг, що йому надаються (готівкові розрахунки, здійснення операцій з цінними паперами, страхові платежі, та інші).

Доведено, що систематизовані ризики у сфері фінансового моніторингу дають змогу ідентифікувати клієнтів та допомагають аудиторським фірмам дотримуватися вимог законодавства щодо запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Запропоновано, приділити окрему увагу ризикам викривлення фінансової звітності, що впливають на думку в аудиторському звіті. Дії у відповідь на оцінені ризики автор поділяє на загальні дії, які націлені на розробку стратегії і плану аудиту та сегментовані дії. Сегментовані дії є аудиторськими процедурами, що спрямовані на певні твердження фінансової звітності, визначені у плані аудиторської перевірки і виконуються для збору аудиторських доказів.

Стаття має практичну цінність для аудиторів, керівників аудиторських фірм, а також для фахівців з фінансового моніторингу, оскільки містить приклади ризик-сценаріїв та рекомендації щодо їх мінімізації. Представлені результати дослідження сприяють формуванню професійного судження аудитора та підвищенню якості аудиторських послуг в умовах посилення регуляторних вимог.

Ключові слова: ризики, фінансовий моніторинг, управління якістю, аудит, процедури, фінансова звітність.

K. M. RAZUMOVA,
DSc in Economics, Professor,
Professor of the Department of Air Transportation Management,
Kyiv Aviation Institute,
e-mail: krazum@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6385-2823>

Auditing: where are the risks?

The article explores the main risks inherent in audit activity, in particular in the field of financial monitoring, quality management system and risk assessment in the audit process, related to financial reporting. Emphasizing financial monitoring, the author systematizes the risks that may arise when accepting a client and a task: risks associated with the geographical location of the client or his representatives, by type of client, by the type of services provided to him (cash settlements, transactions with securities, insurance payments, and others).

The study demonstrates that that systematized risks in the field of financial monitoring make it possible to identify clients and help audit firms comply with the requirements of legislation to prevent the legalization of proceeds of crime.

It is proposed to pay special attention to the risks of distortion of financial statements, which affect the opinion in the auditor's report. The author divides the actions in response to the assessed risks into general actions aimed at developing an audit strategy and plan; and segmented actions. Segmented activities are audit procedures aimed at specific assertions of financial statements, defined in the audit plan and performed to collect audit evidence.

The article has practical value for auditors, heads of audit firms, as well as financial monitoring specialists, as it contains examples of risk scenarios and recommendations for their minimization. The presented results of the study contribute to the formation of the auditor's professional judgment and the improvement of the quality of audit services in the conditions of strengthening regulatory requirements.

Keywords: risks, financial monitoring, management, audit, financial statements.

Вступ. Аудиторська діяльність є ключовим елементом фінансового контролю, прозорості та довіри в економічному середовищі. Проте навіть найретельніше спланований аудит не застрахований від ризиків, які можуть вплинути на його якість, об'єктивність та достовірність висновків. Ризики в аудиті – це не лише технічні похибки чи недоліки в документації, а й глибші системні чинники: від недобросовісності клієнта до складності нормативного регулювання.

У сучасних умовах, коли українські аудиторі працюють на перетині міжнародних стандартів та національного законодавства, питання ідентифікації, класифікації та управління ризиками набуває особливої

актуальності.

Ця стаття має на меті дослідити, де саме «ховаються» ризики в аудиторському процесі, як їх розпізнати на ранніх етапах, і які інструменти допомагають зменшити їх вплив на кінцевий результат перевірки, проаналізувати законодавчі і нормативні акти, які регулюють аудиторську діяльність та класифікувати ризики, що впливають на таку діяльність з урахуванням вимог Законів України. Відправною точкою для дослідження є:

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (надалі – Закон № 361) [1].

2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення» від 28.12.2022 р. № 465 (надалі – Наказ № 465) [2].

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (надалі – МСА), зокрема Міжнародний стандарт управління якістю « Управління якістю для фірм, що виконують аудити чи огляди фінансової звітності, або інші завдання з надання впевненості чи супутніх послуг» (надалі – МСУЯ 1), МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення» (надалі – МСА 315) [3].

Результати дослідження. В аудиторській діяльності існує значна кількість ризиків, які можуть впливати на законність, якість, достовірність та доречність аудиторських процедур. Зокрема, ці ризики охоплюють такі ключові напрями:

– По-перше, це ризики у галузі, фінансового моніторингу, де суб'єкта аудиторської діяльності є спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу: аудитор може зіткнутися з ситуаціями, коли клієнт не виконує вимоги законодавства щодо фінансового моніторингу, зокрема у сфері запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а це, в свою чергу, створює загрозу для репутації аудитора та може призвести до суттєвих юридичних наслідків (санкцій за статтею 32 Закону № 361).

– По-друге, – ризики системи управління якістю: недосконалість внутрішніх процедур управління якістю, відсутність належної документації або неефективне управління персоналом можуть призвести до помилок у звітах аудитора через порушення МСА.

– По-третє, ризики, пов'язані з проведенням аудиту: ризики суттєвих викривлень у фінансовій звітності, недоступність необхідної інформації, тиск з боку клієнта, або недостатня компетентність членів аудиторської групи, а відповідно – ризик невиявлення, як наслідок неможливості зібрати достатні та прийнятні аудиторські докази.

Три різних сфери організації аудиторської діяльності мають свої специфічні ризики, що потребують класифікації, ідентифікації і заходів щодо їх мінімізації.

Питання фінансового моніторингу в аудиторській практиці досліджували

Лубенченко О., Шульга С. У своїх доробках вони розглянули оцінку ризик-профілю клієнта та аудиторської фірми в рамках фінансового моніторингу. Оцінка ризик-профілю аудиторської фірми здійснюється з урахуванням не лише характеру та масштабу її діяльності, але й низки додаткових чинників. Серед них – особливості роботи клієнтів, їхнє географічне розташування, місцезнаходження самої фірми та банківських установ, з якими вона співпрацює, формати надання аудиторських послуг (зокрема дистанційні), а також наявність постачальників ресурсів, необхідних для виконання аудиторських завдань.

Відповідно до нормативних вимог, для суб'єктів аудиторської діяльності було розроблено внутрішній документ під назвою «Оцінка ризик-профілю». Цей документ містить систему критеріїв ризику, методику їх оцінювання, визначені джерела інформації та обґрунтовані висновки щодо прийнятності відповідних ризиків [4, 5].

Проте зміни умов надання аудиторських послуг, зміни умов господарювання клієнтів аудиторських фірм потребують удосконалення процедур щодо оцінки ризиків з урахуванням вимог Закону № 361.

Питання управління якістю та ідентифікації ризиків в системі управління якістю досліджували такі вітчизняні вчені, як Редько О., Василюк М.

Так, Редько О. аналізує якість аудиторських послуг не лише як технічну характеристику, а як ціннісну категорію, що пов'язана з професійною етикою, довірою, незалежністю та суспільною відповідальністю аудитора, підкреслює, що якість не може бути забезпечена лише через зовнішній контроль чи регламентовані процедури, якість потребує внутрішнього переконання аудитора діяти чесно, об'єктивно та професійно; автор закликає до формування культури якості в аудиторському середовищі, де важливу роль відіграють професійні об'єднання, етичні кодекси та освітні програми [6].

Василюк М. формулює поняття якості аудиторських послуг як багатовимірну категорію, що охоплює професійну компетентність, етичні принципи, відповідність стандартам, ефективність процедур та довіру користувачів; розглядає як внутрішній, так і зовнішній контроль якості; пропонує матричну модель оцінки якості, яка дозволяє системно аналізувати аудиторські процеси з боку контролюючих органів; уперше обґрунтовує можливість застосування міжнародних стандартів ISO для підвищення якості аудиту, зокрема в контексті управління ризиками та процедурного забезпечення [7].

Корінько М., Лубенченко О., Шульга С. висвітлили результати дослідження стосовно новітніх вимог до управління якістю в аудиторських фірмах у зв'язку з застосуванням нових стандартів, зокрема МСУЯ1. Акцентували увагу, що формування системи управління якістю на рівні окремої аудиторської фірми потребує ідентифікації ризиків, що пов'язані із забезпеченням якості, і які можуть змінюватись за результатами дії об'єктивних факторів, окремо або в сукупності з іншими ризиками, мати значний вплив на досягнення цілей, пов'язаних з дотриманням якості [8].

Проте класифікація ризиків якості потребує індивідуального підходу в кожній аудиторській фірмі.

Проскуріна Н. розглядала ризики на рівні аудиторського завдання – ризики суттєвого викривлення фінансової звітності і довела, що маніпулювання фінансовою звітністю – це навмисне викривлення або приховання інформації про фінансовий стан підприємства з метою здійснення впливу на рішення користувачів цієї звітності, а метою маніпуляцій зі звітністю є задоволення очікувань окремих її користувачів, яким фінансова звітність буде представлена. Авторка зауважує, що оцінка ризиків суттєвого викривлення звітності вимагає комплексного підходу [9].

Проте, впровадження системи управління якістю в аудиторській фірмі потребує уточнення процедур оцінки ризиків якості, як на рівні фірми, так і на рівні перевірки.

Розглянемо ризики, їх класифікацію з точки зору прийняття клієнта і впровадження процедур фінансового моніторингу. Процедури фінансового моніторингу здійснюються за Законом № 361 та у відповідності до вимог наказу Міністерства фінансів № 465. До укладання угоди із клієнтом аудиторська фірма має впровадити в дію розроблені правила проведення фінансового моніторингу, провести, в першу чергу, провести оцінку ризик – профілю клієнта, встановити рівень ризику, порівнявши рівні ризику фінансово моніторингу і рівні ризику що суттєвого викривлення фінансової звітності (табл. 1.).

Таблиця 1

Вивчення клієнта: оцінка ризиків

Якісна оцінка властивого ризику бізнесу	Властивий ризик фінансового моніторингу	Фактична оцінка властивого ризику фінансового моніторингу
Низький	Низький	Середній
Середній	Середній	
Високий	Високий	

Джерело: згруповано автором на підставі [1, 2, 4, 5]

Остаточна оцінка ризику проводиться на підставі класифікованих ризиків в галузі фінансового моніторингу, здійснюється відповідальною особою, якій делеговані повноваження здійснення процедур фінансового моніторингу в аудиторській фірмі (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація ризиків в галузі фінансового моніторингу

№ з/п	Класифікація ризику	Наявність чи відсутність критерію (так/ні)
	За географічним розташуванням держави проживання (перебування, реєстрації) клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів	Позначка про наявність ризику к конкретного суб'єкта господарювання – клієнта з аудиту

1.	Держава включена до Переліку держав (територій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, що провадять діяльність у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення – що формується та затверджується у порядку, встановленому законодавством	
2.	Держава підтримує терористичну діяльність, підпадає під санкції, ембарго або аналогічні заходи відповідно до резолюцій Ради Безпеки ООН та/або законодавства України	
3.	Держава (територія) віднесена Кабінетом Міністрів України до переліку офшорних зон	
За типом клієнта		
4.	Клієнт включений до Переліку осіб, пов'язаних із провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції – що формується спеціально уповноваженим органом	
5.	Клієнт є публічним діячем, його близькою особою або пов'язаною з ним особою	
6.	Клієнт є іноземною фінансовою установою (крім фінансових установ, які зареєстровані в державах - членах Європейського Союзу, державах – членах Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)), з якою установлюються кореспондентські відносини	
7.	Клієнт є неприбутковою організацією та за умови відмови менеджменту клієнта від процедур ідентифікації та верифікації;	
8.	Клієнт проводить фінансові операції, що не відповідають його фінансовому стану та/або суті діяльності; не відповідає вимогам до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів, які встановлюються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг; є трастом, фондом довірчого управління або має складну структуру власності; надає послуги з обміну валют та/або переказу грошових коштів (крім банків та операторів поштового зв'язку); є суб'єктом господарювання, що проводить лотереї та азартні ігри, у тому числі казино, електронне (віртуальне) казино; є суб'єктом господарювання, діяльність якого пов'язана з виробництвом або реалізацією зброї; є акціонерним товариством-нерезидентом, яке здійснило випуск акцій на пред'явника; є підприємством, про яке з надійних джерел відомо, що воно відсутнє за місцезнаходженням та не подає передбаченої законодавством звітності протягом двох років поспіль	
Висновок щодо оцінки ризику клієнта (наявність високого ризику)		
ПІБ відповідальної особи , дата (передує укладанню угоди)		
Ризики для фінансових операцій, які можуть мати ризик легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення , клієнт		
1. Для суб'єктів у разі надання клієнту:		
1)	послуг з використанням готівки, зокрема у випадках: – регулярного (встановлюється суб'єктом, крім банків, самостійно у внутрішніх документах з урахуванням специфіки діяльності клієнта) отримання з рахунка(ів) клієнта(ів) коштів готівкою, що надходять в безготівковому вигляді	

<p>від третьої(ix) особи(осіб), за винятком виплати заробітної плати, стипендій, пенсій та соціальних виплат;</p> <ul style="list-style-type: none"> – спроби клієнта перевищити встановлену законодавством граничну суму розрахунку готівкою; – істотного збільшення (встановлюється суб'єктом самостійно у внутрішніх документах з урахуванням специфіки діяльності клієнта) залишку на рахунок клієнта, який регулярно знімається готівкою через касу власне клієнтом або його представником; <p>2) послуг зі здійснення міжнародних переказів, зокрема у випадках:</p> <ul style="list-style-type: none"> – переказу коштів за кордон за відсутності зовнішньоекономічного договору (контракту), зокрема надання та повернення інвестицій (доходів від інвестиційної діяльності на території України), позик, кредитів, фінансової допомоги та інших запозичень; виплата дивідендів, відсотків, роялті; переведення власних коштів на закордонний рахунок; допомога родичам або близьким; <p>рахування коштів в іноземній валюті у значних обсягах (встановлюється суб'єктом самостійно у внутрішніх документах з урахуванням специфіки діяльності клієнта) від нерезидентів на рахунки фізичних осіб, зокрема у вигляді заробітної плати, переказу коштів, поповнення карткового рахунку;</p> <ul style="list-style-type: none"> – взаємозаліку вимог за експортно-імпортними операціями; <p>3) дистанційних послуг, зокрема у разі регулярного (встановлюється суб'єктом, крім банків, самостійно у внутрішніх документах з урахуванням специфіки діяльності клієнта) отримання клієнтом дистанційних послуг, якщо у суб'єкта виникають підозри, що такі операції можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) коштів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванням тероризму або фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;</p> <p>4) послуг щодо купівлі-продажу цінних паперів у випадках:</p> <ul style="list-style-type: none"> – разового продажу (купівлі) особою значного пакета цінних паперів, що не включені до біржового списку; – набуття права власності на пакет цінних паперів за договорами дарування або міни; – взаємозаліку вимог за операціями з цінними паперами на позабіржовому ринку; – купівлі на позабіржовому ринку особами-резидентами пакетів акцій українських емітентів у осіб-нерезидентів за цінами, що перевищують їх номінальну вартість; – здійснення операцій з цінними паперами, про які з надійних джерел відомо, що вони мають високий ризик бути використаними для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення; – здійснення операцій з цінними паперами емітента, про якого з надійних джерел відомо, що він відсутній за місцезнаходженням; <p>5) інших послуг, зокрема у випадках:</p> <ul style="list-style-type: none"> – регулярного (встановлюється суб'єктом, крім банків, самостійно у внутрішніх документах з урахуванням специфіки діяльності клієнта) одержання/надання/повернення фінансової допомоги, позик, кредитів та інших запозичень; – передавання особою доручення про здійснення фінансової операції через представника (посередника), якщо представник (посередник) виконує доручення особи без встановлення прямого (особистого) контакту із суб'єктом; – здійснення операції купівлі/продажу або відступлення права грошової вимоги. 	
<p>2. Для суб'єктів, крім банків, при наданні клієнту будь-яких послуг, зокрема у випадках:</p>	

<ol style="list-style-type: none"> 1. регулярного (встановлюється суб'єктом самостійно у внутрішніх документах з урахуванням специфіки діяльності клієнта) укладення особою строкових угод або використання інших похідних фінансових інструментів, особливо таких, що не передбачають поставки базового активу, за фінансовими операціями з одним або кількома контрагентами, результатом чого є постійний прибуток або постійні збитки особи; 2. придбання цінних паперів за рахунок коштів, які попередньо були внесені готівкою в касу професійного учасника ринку цінних паперів, або готівки, яка була переказана на рахунок професійного учасника ринку цінних паперів через банківську установу, платіжну систему; 3. дострокового розірвання договору страхування з перерахуванням коштів на користь третьої особи; 4. сплати страхових платежів особою, яка не є страхувальником; 5. сплати страховиком – резидентом страхових платежів, виплат (відшкодувань) за договором перестраховання, укладеним із страховиком- (перестраховиком) – нерезидентом або отримання страхових (перестрахових) платежів, виплат (відшкодувань) від нерезидентів; 6. надання кредитною спілкою голові та членам спостережної ради, ревізійної комісії, кредитного комітету та правління кредитної спілки великих кредитів з відсотковою ставкою, меншою за середньозважену відсоткову ставку за однотипними договорами в аналогічному періоді; 7. укладання договору поручительства з особою про сплату за кредит в іншій кредитній установі у разі, якщо ця особа неодноразово уклала або мала спроби укласти такі договори за умови внесення нею цій кредитній спілці (поручителю) коштів; 8. зарахування на депозитний рахунок за наявності непогашеного кредиту в іншій кредитній установі; 9. отримання (за довіреністю) кредитів від імені членів кредитної спілки та дострокове їх погашення; 10. розміщення в ломбарді цінностей, зокрема дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, на суму, яка дорівнює чи перевищує десять мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановлених законом на день проведення операції; 11. проведення операцій з виплати переказу коштів, в якому відсутня повна інформація про ініціатора або отримувача; 12. очевидної невідповідності вхідних/вихідних платежів дійсному призначенню платежу; 13. неможливості встановлення контрагентів особи, прийняття суб'єктом коштів (платіжних документів до їх оплати) від особи, яка надсилає кошти на адресу іншої сторони цивільно-правової угоди, внаслідок чого такі кошти повертаються без виконання фінансової операції у зв'язку з незнаходженням такої іншої сторони або у зв'язку з її відмовою від їх прийняття; 14. придбання фізичною особою ювелірних або побутових виробів з дорогоцінних металів та/або дорогоцінного каміння (однотипних виробів), та/або сертифікованого дорогоцінного каміння на суму, яка дорівнює або перевищує п'ятдесят мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановлених законом на день проведення операції; 15. проведення у великих розмірах фінансових операцій з купівлі-продажу товарів (оплати послуг), визначити вартість яких складно або неможливо, зокрема об'єктів інтелектуальної власності, деяких видів послуг, що не мають постійної ринкової вартості, консалтингових, юридичних, аудиторських послуг; 	
--	--

16. спроби клієнта здійснити операції з нерухомим майном, на яке накладено арешт;	
17. здійснення операцій з нерухомим майном, ціна якого відрізняється від ринкової	
Висновок щодо оцінки ризику: ПІБ відповідальної особи, дата	

Джерело: згруповано автором на підставі [1, 2, 4, 5]

Остаточна оцінка ризиків в сфері фінансового моніторингу, що здійснюється відповідальною особою з делегованими повноваженнями, забезпечує системний та обґрунтований підхід до управління ризиками в аудиторській фірмі. Такий механізм дозволяє: своєчасно ідентифікувати ризики, пов'язані з недотриманням вимог фінансового моніторингу; формувати прозору та контрольовану модель прийняття рішень щодо прийнятності співпраці з клієнтами; підвищити рівень відповідальності та професійної етики в межах системи внутрішнього контролю, системи управління якістю; забезпечити дотримання аудиторською фірмою приписів чинного законодавства.

Управління ризиками на рівні аудиторської фірми в системі управління якістю буде розглянуто у наступних дослідженнях. Зосередимо увагу на ризиках суттєвого викривлення та ризиках не виявлення на рівні завдань. Аудитор має оцінити ці ризики на стадії планування перевірки. Оцінені ризики – це рівень можливості суттєвого викривлення фінансової звітності, рівень можливості не виявлення, який визначається аудитором у результаті процедур оцінки ризиків. У відповідь на оцінені ризики, аудитор формує процедурне забезпечення процесу збору аудиторських доказів, і це є діями у відповідь на оцінені ризики. Через визначені дії аудитор знижує аудиторський ризик до прийняттого рівня, це:

- формування групи із завдання і залучення більш досвідченого аудитора до високоризикових ділянок;
- збільшення процедур по суті через вибірки первинних документів та/або збільшення тестів заходів контролю;
- перенесення уваги з аналітичних процедур на тести деталей (вибіркові дослідження).

Дії у відповідь на оцінені ризики поділяються:

- по-перше, на загальні дії – це стратегічні рішення, які впливають на організацію процесу аудиту (розробляється стратегія і план аудиту);
- по-друге, сегментовані дії – це конкретні аудиторські процедури, спрямовані на певні твердження фінансової звітності, що визначені у плані аудиторської перевірки (табл. 3).

**Приклади сегментованих дій у відповідь на оцінені ризики
за твердженнями фінансової звітності щодо залишків рахунків
та відповідних розкриттів на кінець періоду**

Твердження фінансової звітності	Оцінений ризик	Сегментовані дії (процедурне забезпечення)
Існування	Завищення вартості активів через невідповідність активів критеріям визнання	– інвентаризація активів; – зовнішні підтвердження від третіх осіб
Права та зобов'язання	Активи не належать суб'єкту господарювання, не визнані зобов'язання	– перевірка (інспектування) документів (право власності, договори, акти)
Повнота	Не в повній мірі відображені залишки рахунків та відсутні відповідні розкриття на кінець періоду	– перевірка первинних документів за вибіркою; – запити зовнішнім сторонам; – проведення інвентаризації; – аналітичне зіставлення доходів і витрат; – звірка облікових регістрів оборотів із головною книгою та фінансовою звітністю; – перевірка калькуляцій, тощо
Точність, оцінка та розподіл	Помилки у підрахунках або некоректні суми у звітності; невірне визначення вартості активів або резервів	– перерахунок (амортизації, резервів, тощо); – аналітичні процедури по суті, в тому числі порівняння з минулими періодами
Класифікація	Невідповідна класифікація активів, зобов'язань, капіталу	– аналітичні процедури
Подання	Викривлення сум у звітності та / або відсутність пояснень у примітках	– перевірка відповідності класифікації статей звітності нормативним вимогам; розкриттів у примітках до звітності

Джерело: згруповано автором на підставі [3,9]

Аналогічно розробляються сегментовані дії у відповідь на оцінені ризики за твердженнями фінансової звітності щодо класів операцій та подій, а також пов'язаних розкриттів протягом періоду аудиту, зокрема для статей доходів та витрат.

В цілому, підходи до визначення процедур перевірки у відповідь на оцінені ризики, як для залишків рахунків, так і для класів операцій та пов'язаних із ними розкриттів є загальними: це тестування заходів контролю, процедури по суті, що в свою чергу складаються з тестів деталей та аналітичних процедур по суті (табл. 4).

Загальні види процедур у відповідь на оцінені ризики для залишків рахунків, для класів операцій та пов'язаних із ними розкриттів

Тип процедур	Характеристика
Тести заходів контролю	Перевірка наявності заходів контролю та оцінка їх ефективності за умови довіри аудитора до системи внутрішнього контролю клієнта
Аналітичні процедури по суті	Оцінка фінансової і нефінансової інформації, що подана суб'єктом господарювання
Тести деталей	Перевірка первинних документів, облікових записів (вибірково)

Джерело: згруповано автором на підставі [3]

Таким чином, послідовність дій щодо оцінки ризиків, дій у відповідь на оцінені ризики зводиться до наступного:

1. Ідентифікація оцінених ризиків – на основі процедур оцінки (запити, спостереження та інспектування, аналітичні процедури).
2. Класифікація ризиків за рівнем впливу: високий, середній, низький.
3. Визначення дій у відповідь на оцінені ризики – за кожним твердженням фінансової звітності, що може бути, на думку аудитора, суттєво викривлене
4. Документування процедур у робочому плані перевірки.
5. Збір аудиторських доказів (аудиторські процедури) та оцінка результатів для формування думки аудитора у звіті щодо фінансової звітності.

Висновки. Отже, в аудиторській практиці існує значна кількість ризиків. На етапі прийняття клієнта аудитор має дотримуватись вимог Закону № 361, це в собою чергу потребує класифікації ризиків у сфері фінансового моніторингу та оцінки клієнта щодо схильності до відмивання доходів при прийнятті завдання. Запропоновані підходи дозволяють уніфікувати процедури фінансового моніторингу в аудиторській фірмі та діяти у спосіб, що передбачений Законом № 361. Ризики на рівні аудиторської перевірки є ризиками суттєвого викривлення фінансової звітності і ризиками невиявлення та потребують дій у відповідь – процедурного забезпечення. Дії у відповідь на оцінені ризики поділяються на загальні і сегментовані. Сегментовані дії є похідними від тестів заходів контролю та процедур по суті і представляють їх розгалуження. Визначення дій у відповідь на оцінені ризики сприяє якості аудиту, підвищує рівень довіри до аудиторських звітів. Наступний блок ризиків пов'язаний із впровадженням системи управління якістю в аудиторській фірмі, дослідження цих ризиків буде предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: *Закон України* від 06.12.2019 р. № 361-IX, станом на 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
2. Про затвердження Критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування

розповсюдження зброї масового знищення: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2022 р. № 465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-23#Text>

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. IAASB. 2021. Ч. I–III. URL: <https://www.iaasb.org/publications/mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-auditu-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-0> (дата звернення 27.10.2025)

4. Лубенченко О. Е., Шульга С. В. Фінансовий моніторинг в аудиторській фірмі: оцінка ризик-профілю клієнта. *Статистика України*. 2024. № 3. С. 99–116. DOI: 10.31767/su.3(106)2024.03.09

5. Лубенченко О. Е. Фінансовий моніторинг: оцінка ризик-профілю аудиторської фірми. *Статистика України*. 2024. № 1 С. 98-107 URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/436/407>).

6. Редько О. Якість аудиторських послуг: філософія та міфологія. *Бухгалтерських облік і аудит*. 2009. № 1. С. 46-54. URL: <http://fkd1.ubs.edu.ua/article/view/241304/240024>.

7. Василюк М.М. Концептуальні основи якості аудиту [монографія] / М.М.Василюк. Івано-Франківськ: Видавництво ДВНЗ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2019. 702 с.

8. Lubenchenko O., Shulha S., Korinko M., Standards of Quality Management in Audit. The Risk-Based Approach. *Статистика України*. 2022. № 1 С. 127-147. DOI: 10.31767/su.1(96)2022.01.11

9. Проскуріна Н. Маніпулювання фінансовими результатами: передумови, ознаки та способи виявлення. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2014. № 1. С. 110-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2014_1_27

References

1. *Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia [On prevention and counteraction to the legalization (laundering) of proceeds from crime, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction]* (2019) Law of Ukraine dated 06.12.2019 No. 361-IX, as of 01.01.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [in Ukrainian].

2. *Pro zatverdzhennia Kryteriiv ryzykiv lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvannia teroryzmu ta finansuvannia rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia [On approval of the Criteria for the risks of legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction]* (2022) Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 28, No. 465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-23#Text> [in Ukrainian].

3. *Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnikh posluh [International Standards on Quality Control, & Auditing], Review, & Other Assurance & Related Services. IAASB (2021)* <https://www.iaasb.org/publications/mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-0/> [in Ukrainian].

4. Lubenchenko O., & Shulga S. (2024) *Finansovyi monitorynh v audytorskii firmi: otsinka ryzyk-profilii kliienta [Financial monitoring in an audit firm: assessment of the client's risk profile]* *Statistics of Ukraine*. No. 3. P. 99–116. DOI: 10.31767/su.3(106)2024.03.09 [in Ukrainian].

5. Lubenchenko O. E. (2024) *Finansovyi monitorynh: otsinka ryzyk-profilii audytorskoi firmy [Financial monitoring: assessment of the risk profile of an audit firm]*.

Statistics of Ukraine] No. 1 P. 98 - 107 URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/436/407> [in Ukrainian].

6. Redko O. (2009) *Yakist audytorskykh posluh: filosofii ta mifolohiia [Quality of audit services: philosophy and mythology]*. *Accounting and Audit*. No. 1. P. 46-54. URL: <http://fkdl1.ubs.edu.ua/article/view/241304/240024> [in Ukrainian].

7. Vasilyuk M.M. (2019) *Kontseptualni osnovy yakosti audytu [Conceptual foundations of audit quality]* Ivano-Frankivsk: Publishing house of the Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk, 702 p. Frankivsk [in Ukrainian].

8. Lubenchenko O., & Shulha S., & Korinko M., (2022) *Standards of Quality Management in Audit. The Risk-Based Approach*. *Statistics of Ukraine*. No. 1 P. 127-147. DOI: 10.31767/su.1(96)2022.01.11

9. Proskurina N. (2014) *Manipulivannia finansovymy rezultatamy: peredumovy, oznaky ta sposoby vyivlennia [Manipulation of financial results: prerequisites, signs and methods of detection]*. *Problems and prospects of entrepreneurship development*. No. 1. P. 110-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2014_1_27

Посилання на статтю:

Разумовак. М. Аудиторська діяльність: де ховаються ризики? *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2025. № 1–2. С. 140 – 152. DOI: 10.31767/nasoa.1-2-2025.12

Link to the article:

Razumova, K. M. (2025). *Audytorska diialnist: de khovaiutsia ryzyky? [Auditing: where are the risks?]*. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystryky, obliku ta audytu – Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*, 1–2. 140 – 152. DOI: 10.31767/nasoa.1-2-2025.12